De perfins van Cuba

(D. Scheper; uit: Perfinpost nr. 48, februari 1999)

Aanleiding voor dit artikel
Via de rubriek Perfin nieuws heb ik regelmatig melding kunnen maken van de mooie resultaten van Harry Rutgers bij het tentoonstellen van zijn perfins van Cuba.
Uit reacties van andere verzamelaars blijkt telkens weer dat er over de firmaperforaties van Cuba weinig bekend is. Dat is ook niet zo vreemd. Tot nu toe is er pas een keer iets over deze perfins gepubliceerd. Door Rudy Roy, in The Perfins Bulletin van februari 1977.
Verder is een lijst met afbeeldingen opgenomen in de U.S. Wereldcatalogus.

Het leek me daarom een goed idee om eens een artikel aan deze perfins te wijden. Een idee krijgen is echter wat anders dan een idee uitvoeren. Mijn enige documentatie bestond uit een oude lijst met afbeeldingen en summiere gebruikersgegevens van 16 verschillende perfins, aangevuld met wat aantekeningen die ik jaren geleden een keer van Harry had gekregen. U begrijpt dat ik hiermee niet echt uit de voeten kon.
Daarom heb ik Harry mijn idee van een artikel over de perfins van Cuba voorgelegd. Hij was direct enthousiast en we spraken af dat hij mij kopieën van zijn tentoonstellingscollectie zou sturen zodat ik me een idee kon vormen van de mogelijke opzet van een artikel.

Om een lang verhaal kort te maken: na veelvuldig contact met veel vragen (vooral van mij) en veel antwoorden (van Harry) ligt het resultaat voor u. De meeste afgebeelde perfins zijn uit Harry's collectie. Harry en ik hopen dat u plezier beleeft aan het lezen van dit artikel en bovendien dat u - wanneer u nog ergens wat perfins van Cuba heeft - aanvullende informatie kunt verstrekken over de witte vlekken in dit artikel.
Een onderwerp gaat in de regel pas leven als je er wat meer van weet. Daarom wil ik u eerst iets over Cuba zelf vertellen. Daarna komen de perfins aan bod.

Cuba?
Waarom verzamel je Cuba? Bestaan er dan perfins van Cuba?
Aan dergelijke vragen is Harry inmiddels gewend. Vragen, die aangeven dat Cuba voor velen onbekend terrein is.
En dat terwijl Cuba ruim drie keer zo groot is als Nederland.

De republiek Cuba omvat de eilanden Cuba en Pinos en circa 1000 kleine eilanden. Cuba ligt in Midden-Amerika, ten zuiden van de Amerikaanse staat Florida en ten westen van Haïti.
Op 18 oktober 1492 werd Cuba ontdekt door Columbus en in 1511 bracht gouverneur Diego Velasquez Cuba onder Spaans gezag.

Wist u overigens dat Cuba in 1628 het strijdtoneel was voor een van de bekendste wapenfeiten uit onze vaderlandse geschiedenis?
Iedereen weet dat Piet Hein de Spaanse zilvervloot veroverde. Maar het is nauwelijks bekend dat dit gebeurde in de Cubaanse baai van Matanzas!

Na bijna vier eeuwen Spaanse overheersing werd Cuba in 1898 onafhankelijk nadat de Spaanse vloot door het Amerikaanse leger was vernietigd. Hiermee behoorde de Spaanse onderdrukking - inclusief concentratiekampen - voor de Cubanen tot het verleden.

Bij het vredesverdrag op 10 december 1898 moest Cuba wel genoegen nemen met een vorm van Amerikaanse interventie in Cubaanse aangelegenheden. Amerika bedong namelijk het recht om de orde binnen Cuba te herstellen als deze door revoluties werd verstoord.
In 1902 verliet het Amerikaanse leger het eiland en op 20 mei 1902 trad de republikeinse regeringsvorm in werking.

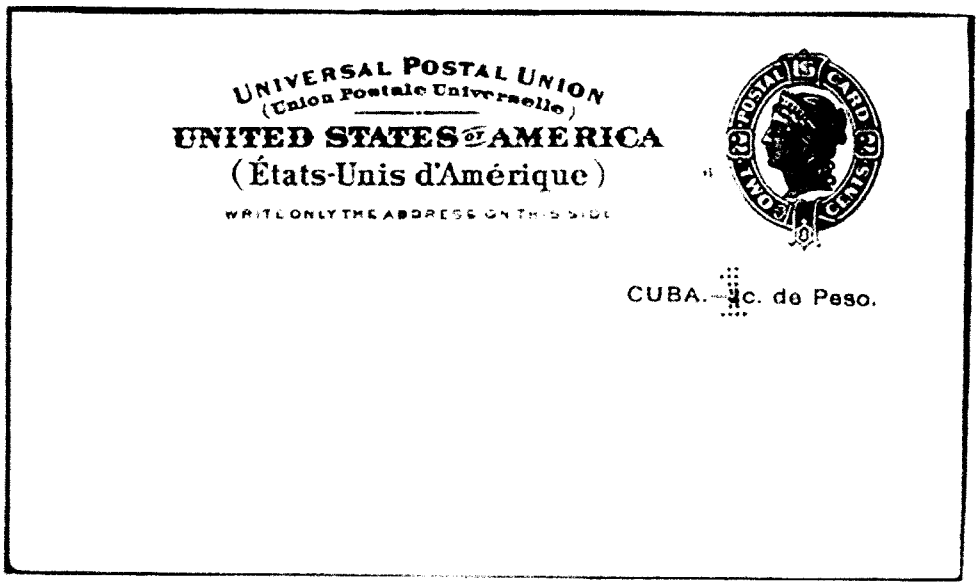

Afbeelding 1. De eerste Cubaanse perfin.
Geen firmaperforatie maar een ambtelijke perforatie van de Cubaanse PTT.

De eerste Cubaanse perfin
De regering van de "Republiek Cuba onder militair gezag" besloot in 1899 om de Amerikaanse postkaart van two cents voor gebruik in Cuba te voorzien van de opdruk *CUBA. 2c. de peso.*
In 1904 was er behoefte aan postwaardestukken van 1c. de peso.
Om in die behoefte te voorzien besloot de postadministratie van de Republiek Cuba om de frankeerwaarde van de voorraad postwaardestukken van 2c. de peso te wijzigen in *1c. de peso.*
Een dergelijke herwaardering van postzegels of postwaardestukken is niet ongebruikelijk en komen we bij meerdere landen tegen. In zo'n geval wordt de oorspronkelijke frankeerwaarde vaak voorzien van een opdruk met de nieuwe waarde.

De postadministratie van Cuba koos in 1904 echter voor een andere werkwijze: in het postwaardestuk werd op de plaats van het cijfer 2 een geperforeerde 1 aangebracht! Voor zover mij bekend; is deze wijze van herwaardering door geen enkele ander land toegepast.

De eerste Cubaanse perfin was dus geen firmaperforatie maar een ambtelijke perforatie in een postwaardestuk.

Vragen aan Harry Rutgers
Wanneer en waarom begon je met het verzamelen van perfins?
Harry: In september 1989 haalde wijlen de heer Van der Kraan mij over om mijn perfins niet meer voor "gewone" zegels te ruilen maar deze zelf te verzamelen. In 1990 werd ik lid van de Perfinclub. Ik verzamelde Nederland en afwisselend enkele andere landen.
In 1991 verkocht ik mijn "gewone" collectie Nederland en ik gebruikte de opbrengst om Nederlandse perfins te kopen.

Op welk moment ging je je specialiseren in de perfins van Cuba?
Harry: Via een advertentie leerde ik in 1992 een 'gewone' postzegelverzamelaar in Cuba kennen. Via hem kreeg ik m'n eerste acht Cubaanse perfins. Gedurende twee jaar hadden we een goed contact en niet alleen over perfins. Uit die tijd dateert mijn groeiende interesse voor de perfins van Cuba. In januari 1993 omvatte mijn verzameling 86 verschillende perfins van 15 verschillende beeldmerken.

De firmaperforaties
Het overzicht (zie de volgende pagina) van de firmaperforaties van Cuba en de daarbij behorende gebruikers laat zien dat er in Cuba tenminste 22 verschillende firmaperforaties zijn gebruikt.
Bij drie perfins is er sprake van een vermoedelijke gebruiker en van zes perfins is de firma nog onbekend.

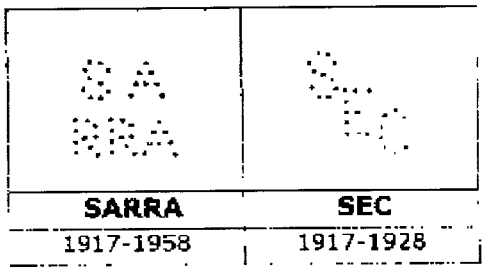

Relatie met perfins van andere landen
De vorm van de Cubaanse perfins doet sterk denken aan perfins die we in Amerikaanse zegels tegenkomen.
Zowel door het gebruikte lettertype als om het feit dat er punten tussen de letters ontbreken. Deze gelijkenis met Amerikaanse perfins is overigens niet vreemd. Een aantal firma's in Cuba is van Amerikaanse origine of had sterke economische banden met Amerika. Het ligt voor de hand dat de perforators in Amerika zijn gemaakt en door de hoofdvestiging van de firma naar de verschillende filialen in Amerika en in Cuba werden gedistribueerd.

Uit Amerika is het gebruik van perfins met "codegaten" bekend. Via de plaats van deze codegaten ten opzichte van de rest van de perfin kan ook zonder poststempel worden achterhaald in welke stad de vestiging van de firma staat.

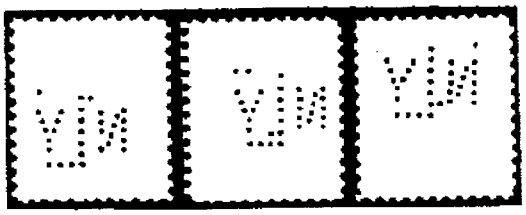

Afbeelding 2. Drie Amerikaanse perfins NLY met codegaten.

Het gebruik van "codegaten" zien we ook bij drie Cubaanse perfins: Dun, NLY en PD. De perfins Dun en PD verschillen van hun Amerikaanse `collega's' door een andere plaats van de codegaten.
De Cubaanse perfin NLY heeft het codegat op dezelfde plaats als de perfin van dit bedrijf in de Amerikaanse stad Fresno (Californië).
Niet alleen de perfins Dun, NLY en PD komen voor in Amerikaanse zegels. Ook drie andere Cubaanse firmaperforaties kunnen we in de zegels van Amerika aantreffen. Dit zijn de perfins AC, GE en NCB. Dit verschijnsel kan diverse oorzaken hebben. Misschien hebben deze Cubaanse .firma's hun antwoordkaarten voor Amerikaanse klanten voorgefrankeerd met Amerikaanse zegels.
Wanneer zij voor dit doel Amerikaanse zegels in kas hadden, dan ligt het voor de hand dat zij die net als de Cubaanse zegels perforeerden met hun initialen.
Er is nog een andere mogelijkheid. In dat verband herinner ik u aan de situatie in Engeland en aan het bedrijf van Joseph Sloper, de uitvinder van de (postzegel)perforator. Joseph Sloper leverde niet alleen perforators maar bood ook de service om een door hem gemaakte perforator in zijn bedrijf te bewaren en - zodra de klant daartoe opdracht gaf - daarmee een aantal zegels te perforeren en (alleen) de geperforeerde zegels aan de klant toe te zenden.
Op deze wijze werd het risico van diefstal uit de postzegelkas nog meer verkleind omdat de zegels reeds voor binnenkomst bij de firma van een perforatie waren voorzien.
Misschien is deze werkwijze ook in Amerika toegepast en werden postzegels op een centrale plaats geperforeerd en daarna verzonden aan meerdere vestigingen van het bedrijf in de verschillende Amerikaanse staten en in Cuba.

Een overzicht van de Cubaanse Perfins en hun gebruikers

AC	Avery & Company, Havana
A&C	gebruiker onbekend
BNC	Banco National de Cuba, Havana
CTC	Cuban Telephone Company, Havana
Dun	R.G. Dun & Company (Dun & Bradstreet), Havana (type 1 met codegaten en type 2 zonder codegaten)
EA	gebruiker onbekend
EL SOL	El Sol de Canada, Sun Life Insurance Company, Havana
ENC	vermoedelijk: Empressa Naviera de Cuba, Havana
FRCo	vermoedelijk: Frank Robins Company, Havana
GE	General Electric Company, Havana (ook poststempels van Camaguey en Santiago de Cuba)
JLL	gebruiker onbekend
M&Co	vermoedelijk: Monroe & Company
NCB	National City Bank of New York, Havana
NLY	New York Life Insurance Company, Havana
NPT	gebruiker onbekend
O&C	gebruiker onbekend
PD	Parke-Davis Company, Havana
QHC	gebruiker onbekend
RV&Co	Ricardo Veloso Cultural SA, Havana
SARRA	Drogueria Sarra, Havana
SEC	Solis Entrialgo y Cia., Havana

AC	A&C	BNC	CTC
1917-1928	1917-1918	1914-1918	1917-1933
Dun 1	Dun 2	EA	EL SOL
1911-1925	1917-1938	1930-1945	1917-1947
ENC	FRCo	GE	JLL
1917-1936	1917-1928	1930-1960	1925-1928
M&Co	NCB	NLY	NPT
?	1917-1938	1915-1918	1917-1945
O&C	PD	QHC	RV&Co
1917-1918	1930-1950	1917-1918	1917-1947
SARRA	SEC		
1917-1958	1917-1928		

Uitstapje naar andere landen
Zoals gezegd, is een aantal Cubaanse firma's van Amerikaanse origine. In het land van oorsprong zijn door de hoofdvestiging van de firma dikwijls ook perfins gebruikt. Soms in dezelfde vorm en met dezelfde initialen en soms met afwijkende patronen.
Dit interessante gegeven biedt de verzamelaar van Cubaanse perfins een mooie kans om een internationaal aspect aan zijn verzameling toe te voegen: de perfins - tos en op brief - van het (moeder)bedrijf of van andere vestigingen in het land van oorsprong.

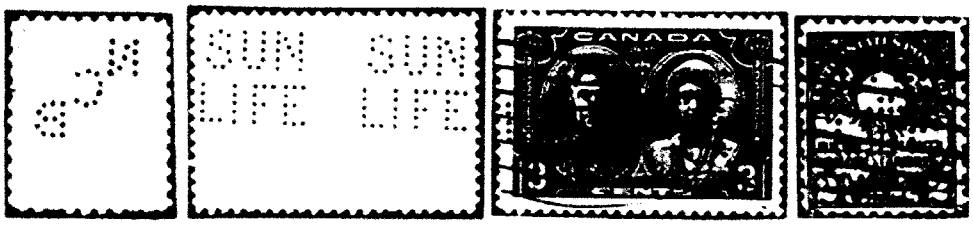

*Afbeelding 3. Links: een Amerikaanse perfin **NCB** (National City, Bank of New York;.*
*Rechts: twee perfins **SUN/LIFE** uit Canada en Amerika.*

In dit geval hoeft men zich niet te beperken tot de reeds genoemde perfins van bedrijven van Amerikaanse origine maar kan voor de perfin 'EL SOL' ook een relatie worden gelegd met de perfins van de in Canada gevestigde verzekeringsmaatschappij Sun Life.

Meervoudige perforators
Bij zijn studie van de Cubaanse perfins is Harry gestuit op relatief veel meervoudige perforators.
Dit zijn perforators met meer dan een perforatie-eenheid in de machine. Wanneer voldoende materiaal beschikbaar is dan kunnen deze meervoudige perfins worden "geplaat".
Voor het "platen" zijn paren of strippen nodig. Ook kunnen groot formaat zegels worden gebruikt omdat deze meestal meer dan een perfin tonen.

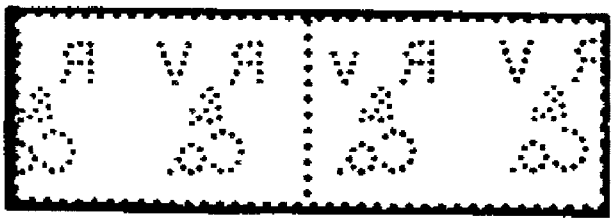

Afbeelding 4. Vier `exemplaren' van de meervoudige perfin RV&Co.

Soms zijn er mooie aanknopingspunten voor het platen. Let u bij afbeelding 4 eens op de `korte V' en de onvolledige 'C'.

Meervoudige perforators zijn aantrekkelijk voor bedrijven die veel post verzenden. Afhankelijk van het aantal perforatie-eenheden kunnen twee of meer naast elkaar gelegen zegels gelijktijdig worden geperforeerd.
Een tienvoudige perforator kan een rij van tien zegels tegelijk van een perfin voorzien. En als een vel van honderd zegels als een harmonica naar een rij is teruggevouwen, dan worden alle honderd zegels in een keer geperforeerd!

Harry heeft geconstateerd dat 9(!) van de 22 Cubaanse perfins afkomstig zijn van meervoudige perforators.
De perfins AC en GE zijn gemaakt door een tweevoudige perforator.
Bij de perfin CTC is een vijfvoudige perforator gebruikt en bij de perfin NCB vermoedelijk een zevenvoudige perforator.

Ook de perfins EL SOL, PD, RV&Co, SARRA en SEC komen van meervoudige perforators. In verband met soms minimale onderlinge afwijkingen en (nog) onvoldoende beschikbaar materiaal heeft Harry het juiste aantal perforatie-eenheden nog niet kunnen vaststellen.

De gebruiksperiode van de perfins
Het gebruik van firmaperforaties in Cuba is voor het eerst aantoonbaar in postzegels die vanaf 1911 zijn uitgegeven (zie afb. 5).

Afbeelding 5. De twee vroegste Cubaanse perfins uit Harry's collectie.

De vroegste is de perfin Dun (met codegaten) van R.G. Dun & Company in Havana. Een leesbare vroeg-afstempeling is tot nu toe echter niet gevonden. Door het gebruik van stempelmachines dragen deze perfins helaas alleen maar golfstempels.

Een zegel uit 1960 met de perforatie GE is tot nu toe de perfin die het laatste gebruik van firmaperforaties in Cuba markeert. De zegels zijn dus bijna 50 jaar lang geperforeerd: ± 1911 tot ± 1960.

Overigens heeft niet één van de Cubaanse firma's deze gehele periode van 50 jaar haar zegels van een perforatie voorzien.
Slechts 3 van de 22 perfins komen 30 jaar voor en maar een perfin (SARRA) is ruim 40 jaar gebruikt. Verder vinden we 10 van de 22 perfins alleen tussen 1911 en 1928 en 3 perfins alleen na 1928. Ook valt op dat 70% van de firma's het perforeren startte met de uitgifte van 1917.

Perfins in luchtpostzegels
De eerste Cubaanse luchtpostzegel verscheen op 1 november 1927 i.v.m. de opening van de lijnvlucht Havana-Key West v.v. Deze zegel is bekend met de perfins CTC, EL SOL, ENC, NCB en SARRA.

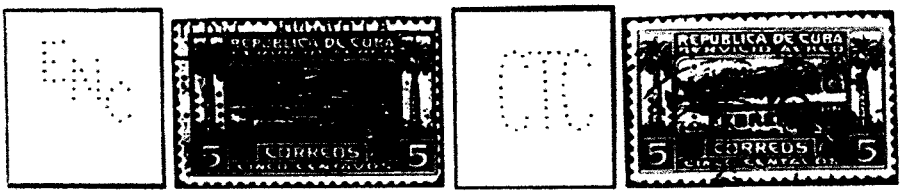

Afbeelding 6. Luchtpostzegels uit 1927 (ENC) resp. 1928 (CTC).

Op 8 februari 1928 volgde de tweede luchtpostzegel naar aanleiding van Lindbergh's eerste vlucht van Amerika naar het zuiden. De zegel is bekend met de perfins CTC en NCB.
De derde luchtpostzegel op 27 oktober 1930 viert de opening van de eerste Cubaanse binnenlandse lijnvluchten. Deze zege! is bekend met de perfins ELSOL en SARRA.

Ook in de na 1930 verschenen luchtpostzegels is het gebruik van firmaperforaties zeer beperkt.
De laatste perfin in een luchtpostzegel is de perforatie GE in een zegel uit 1956.

Vragen aan Harry Rutgers
Hoe groot is je verzameling nu?
Harry: Mijn collectie bestaat uit ruim 420 verschillende perfins van 21 verschillende beeldmerken. Bovendien heb ik intussen 48 brieven verzameld waarvan 32 verschillende.

Perfins van Cuba zijn relatief schaars. Wat is jouw geheim?
Harry: Er zijn verschillende manieren om nieuwe perfins te krijgen. In de eerste plaats houd ik een lijst bij van mijn ruilvrienden en hun verzamelgebieden. liet aan elkaar denken werkt naar twee kanten. Zo heb ik in 1996 via een ruilvriend mijn grootste partij tot nu toe kunnen kopen. Verder ben ik lid van de Amerikaanse Perfinsclub en schrijf ik naar leden die niet direct mijn verzamelgebied aanbieden. Als gevolg van die correspondentie krijg ik nu Cubaanse perfins uit Amerika, Brazilië, Canada en China. Ook schrijf ik handelaren in Amerika aan. Deze hebben regelmatig iets aan te bieden.

Wanneer begon je erover te denken om aan een tentoonstelling mee te doen?
Harry: In 1996. Dick Scheper vroeg me toen om mee te doen aan de propagandatentoonstelling PERFILEX '97 bij het 10-jarig bestaan van onze Perfinclub in maart 1997.
In september 1997 is mijn collectie toen getoond bij "Globe Post 100" en bekroond met *verguld Zilver*. Een geweldige stimulans!
Via andere tentoonstellingen (categorie 3 resp. 2) mocht ik in november 1998 mijn collectie tonen op een categorie 1 tentoonstelling in Veendam. Daar volgde een bekroning met *Zilver*.

Perfins in toeslagzegels
Veel landen kennen het vrijwillig gebruik van gelegenheidszegels die naast de frankeerwaarde een toeslag vermelden. Die toeslag komt dan ten goede aan een vooraf bepaald doel waarmee een algemeen belang wordt gediend. Voorbeelden zijn onze kinder- en zomerzegels en de Zwitserse Pro Juventute- en Pro Patria-zegels.
Cuba kent slechts een voorbeeld van toeslagzegels waarvan het gebruik vrijwillig was. Dat is de uitgifte van 23 november 1938 met een toeslag voor het Internationaal Kankeronderzoek (zie afb: 7)

Afbeelding 7. 'Vrijwillige' toeslagzegel uit 1938.

Daarnaast kende Cuba tot 1958 het verplicht gebruik van toeslagzegels. Van 1938 t/m 1943 en van 1949 t/m 1958 gaf Cuba elk jaar speciale toeslagzegels uit, meestal een zegel per jaar maar sinds 1951 meestal vier zegels per jaar.
Tevens verschenen er in de oorlogsjaren 1942 t!m 1944 twee verplichte toeslagzegels van ½ centavo t.b.v. het Rode Kruis. Deze zegels tonen een grote 'V' en worden "Victoriezegels" genoemd.

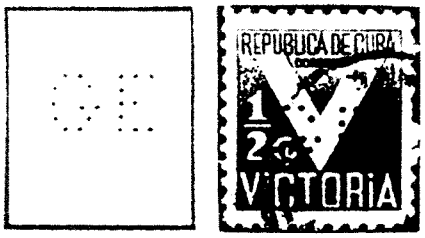

Afbeelding 8. "Victoriezegel" met de perfin van General Electric Company.

Wie post verzond in december of januari was verplicht om een toeslagzegel bij te plakken boven de gebruikelijke frankeerwaarde! De toeslagzegels van 1954 t,/m 195G moesten zelfs van november t/m februari worden bijgeplakt.
De inkomsten uit de verkoop van deze zegels kwamen afwisselend ten goede aan de Kinderbescherming in het algemeen, aan het Rode Kruis en aan het werk ter bescherming van kinderen tegen TBC.

Het verplichte bijplakken van deze toeslagzegels is soms een mooi hulpmiddel bij het vaststellen van de gebruiksperiode van Cubaanse perfins. De toeslagzegels en het daarop vermelde jaar van uitgifte bieden in dat verband welkome aanvullende informatie wanneer de frankeerstempels geen datum vermelden. Dit laatste is vaak het geval door het veelvuldig gebruik van stempelmachines met golf- en reclamevlaggen. Een goed voorbeeld is de firma SARRA die vanaf 1942 roodfrankeermachines gebruikte. Het gebruik van perfins blijft aantoonbaar door de (verplicht) bijgeplakte en geperforeerde toeslagzegels.

Laatste vraag aan Harry

Hoe zie je je toekomst als verzamelaar van de perfins van Cuba?
Harry: Stug volhouden dat je verzameling nog lang niet compleet is. Blijven zoeken op ruilbeurzen en veilingen. Blijven schrijven naar oude en nieuwe ruiladressen en blij zijn als 1 op de 25 ontvangen perfins een nieuwe aanwinst is.
Verder het identificeren van nog onbekende gebruikers en het opbouwen van de meervoudige perforators. En tenslotte de verzameling opnieuw opzetten en met de nieuwe aanwinsten uitbreiden van 3 kaders (36 pagina's) naar 4 kaders.

Zeldzaamheid
De perfins van Cuba zijn relatief schaars. Daarom kost het moeite en tijd om een aantrekkelijke verzameling bij elkaar te brengen.
Sommige perfins zijn zeldzaam. Van **A&C**, **EA** en **JLL** heeft Harry tot nu toe pas één verschillende perfin kunnen vinden.
Andere perfins zijn minder schaars. Wat dat betreft komen EL SOL, GE, NCB, RV&Co en SARRA het meeste voor.

Tot zover het artikel over de perfins van Cuba. Als u aanvullende informatie heeft of als u Cubaanse perfins wilt ruilen, dan ziet Harry uw reactie graag tegemoet.
Zijn adres is: H.J. Rutgers, Job Hansenstraat 4, 9744 JG Groningen.